

משך חכמה

פרשת וארא פסקא ד-ה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיח טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

בעבור שנים מתוך שישים ריבוא שבאו לארץ ישראל עשה ה' את כל המופתים, וכך לימות המשיח, עבור כמה יחידים יעשה נפלאות, ועל ידם ידבקו שאר ישראל בה'

(ו, ז-ח) ולקחתי אתכם לי לעם וכו' והבאתי אתכם אל הארץ. ר' סימאי אומר (סנהדרין קיא, א) נאמר ולקחתי אתכם לי כו' מקיש יציאתן ממצרים לביאתן לארץ כו' שנים מתוך שישים ריבוא כו'. כוונת המאמר¹ הזה המופלג הוא, כי כל האותות והמופתים

מבן עשרים שנה ויותר משישים: אף יציאתן ממצרים שנים משישים רבוא - שמכל שישים רבוא שהיו במצרים לא נשתייר מהם אלא שנים בלבד, ואתם שנים של שישים רבוא עלו [לשישים רבואות שיצאו אחד משישים רבוא שהיו בהם] והשאר מתו כולם בשלשת ימי אפילה, שלא יהיו מצרים רואין במפלתן של ישראל: וכן לימות המשיח - שלא ישארו מכל שישים רבוא אלא שנים" ע"כ.

ודברי חז"ל נפלאים ונראים חלילה סותרים זה לזה, דהרי הן רבי יוחנן והן רב פירשו בהחלטיות, שאין לפרש הכתוב כפשוטו, ולא יבואו רק אחד מעיר ושנים ממשפחה, אלא שבזכות אחד מעיר יקח את כל בני העיר, ובשביל אחד ממשפחה יקח את כל המשפחה, אם כן איך סומך הש"ס דברי רבא שמפרש כפשוטו שלעתיד לבוא לא ישארו אלא אחד מס' ריבוא. ואפילו אם נאמר שרבי יוחנן ורב מדברים על הכתוב בירמיהו, ונאמר שאינו מדבר על העתיד לבוא אלא על ביאתן לארץ בימי עזרא, ורבא מדבר על ימות המשיח, מכל מקום, כיון שמאמרים אלו סותרים את דבריהם שלא לפרש כפשוטו, איך סומך הש"ס שני מאמרים אלו זה לזה. ועוד שמביאו בסתם ללא הסבר שלעתיד לבוא באמת ישארו רק שנים משישים ריבוא. ומלבד זאת, הוא פלא עצום לפרש דברי רבא כפשוטו שבאמת לא ישארו רק שנים משישים ריבוא.

ועוד קשה דדברי רב סימאי נפלאים מאוד לומר שלא יצאו ממצרים אלא שנים משישים ריבוא, דהרי הא דתו ישראל במצרים לפני שיצאו, מקורו בפסיקתא דרב כהנא (בשלח פ"ק יא), ובמדרש תנחומא (בשלח סימן א), [והביאו רש"י בחומש], ומובא שם כמה שיטות תנאים. וז"ל "וחמשים עלו בני ישראל אחד אחד מחמשה, ויש אומרים אחד מחמשים, ויש אומרים אחד מחמש מאות, רבי נהוראי אומר העבודה לא אחד מחמשת אלפים" ע"כ. הנה, אפילו לפי רבי נהוראי יצאו אחד מחמשת אלפים, ולא מצאנו מי שיאמר שיצא אחד משלוש מאות אלף, ושנים משש מאות אלף, והוא פלא עצום.

ומחדש המשך חכמה, דגם רב סימאי ורבא מפרשים כרבי יוחנן ורב. ומפרש, שבזכות שנים מס' ריבוא, ינצלו כל השישים ריבוא לעתיד לבוא,

[ד]

(ו, ז-ח) וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִנֵּיתִי לְכֶם לְאַלְהֵיִם וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם מִצְרַיִם: (ח) וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יְדֵי לְתֵת אֶתָּה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב וְנִתְּמִי אֶתָּה לְכֶם מוֹרְשָׁה אֲנִי ה':

¹ [ד] כדי להבין תוכן דבריו, יש להקדים דברי הגמרא בסנהדרין (קיא, א) וז"ל: "כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה (ירמיהו ג, יד) אמר ריש לקיש, דברים ככתבן. אמר ליה רבי יוחנן, לא ניחא ליה למרייהו דאמרת להו הכי, אלא אחד מעיר מזכה כל העיר כולה, ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה כולה. יתיב רב כהנא קמיה דרב ויתיב וקאמר, דברים ככתבן, אמר ליה רב, לא ניחא ליה למרייהו דאמרת להו הכי, אלא אחד מעיר מזכה כל העיר, ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה. חזייה דהוה קא חייף רישיה וסליק ויתיב קמיה דרב, אמר ליה ולא תמצא בארץ החיים, אמר ליה מילט קא לייטת לי, אמר ליה קרא קאמינא, לא תמצא תורה במי שמחיה עצמו עליה. תניא רב סימאי אומר נאמר ולקחתי אתכם לי לעם ונאמר והבאתי אתכם (שמות ו, ז-ח), מקיש יציאתן ממצרים לביאתן לארץ, מה ביאתן לארץ שנים משישים ריבוא, אף יציאתן ממצרים שנים משישים ריבוא. אמר רבא, וכן לימות המשיח, שנאמר (הושע ב, יז) וענתה שמה כימי נעוריה וכיום עלותה מארץ מצרים" ע"כ.

פירוש, על הכתוב לעתיד לבוא (ירמיהו ג, יד) "שְׁבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים נְאֻם ה' כִּי אֲנִי בְעַלְתִּי בְכֶם וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶחָד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם צִיּוֹן" פירש ריש לקיש שהוא כפשוטו, שלא ימלטו אלא אחד מעיר ושנים ממשפחה. ואמר לו רבי יוחנן, דאין הקב"ה רוצה שנפרש כפשוטו חלילה, דבאמת יבואו כולם לארץ, וכונת הפסוק שבשביל חסיד אחד שבעיר, אקח את כל העיר, ובשביל חסיד ממשפחה, אקח את כל המשפחה. ועל זה מביא הש"ס, דגם רב כהנא פירש הכתוב כפשוטו כריש לקיש, ורב ענה לו כדברי רבי יוחנן. [ומביא הש"ס דרב הוכיח את רב כהנא שמערך עצמו לפני הלימוד, ואין התורה מתקיימת כך, ולכן לא השיג לבאר הפסוק אלא כפשוטו]. וסומך הש"ס דברי רב סימאי כו'. ופירש רש"י "נאמר - בפרשת וארא ולקחתי אתכם לי לעם, וכתוב בתורה והבאתי אתכם אל הארץ: מה ביאתם לארץ שנים משישים רבוא - שלא נשתיירו משישים רבוא שיצאו ממצרים אלא שני אנשים, יהושע וכלב, כדאמרינן בבבא בתרא בפרק יש נוחלין (קכ"א, ב): לא נגזרה גזרה לא בפחות מעשרים ולא ביותר משישים שנה, בהנך נמי, ששים רבוא שנמנו במדבר לא אחשוב לא פחות

משך חכמה

פרשת וארא פסקא ד-ה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיח טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

וכמו שכל זה שעשה במדבר, הכל היה לתועלת אשר שני אנשים ישארו מס' ריבוא, כן לא ימנע מהשם יתברך לשדד הטבע,

לבוא למטרה רק שנים משישים ריבוא, כך לעתיד לבוא את כל ישראל עבור שנים משישים ריבוא, וישמיד ויהרוג מאות אלפים גויים עבור מטרה זו.

וכדי שלא תתמה על זה, מדוע באמת יעשה ה' כן, דבשלמא ביציאתן ממצרים, שנים הללו שנשארו באו לארץ ישראל עם דור חדש שנולד במדבר, [ועם הכהנים והלויים שלא מתו במדבר], ומהדור החדש צמח עלה וגדל כלל ישראל, אבל לעתיד לבוא מה יביא תועלת שנים משישים ריבוא שיבואו אל המטרה האלוקית, אם רק הם יהיו דבקים בה' וכל ישראל לא ידבקו בה' מחמת הניסים ונפלאות הללו.

לזה מבאר עוד המשך חכמה, שגם זה ממש כיציאת מצרים וביאתן לארץ ישראל, שכשם שאז עשה ה' ניסים ונפלאות עבור השנים, ועל ידי זה כל ישראל דבקו בה', כך יהיה לעתיד לבוא, על ידי אלו השנים משישים ריבוא ידבקו כל ישראל בה' "כי משניב אש בהריחו ברוח סוער יאיר כל העולם, כן ההשגחה האלקית, בהדבקה ביחידי סגולה אשר יריחו רוח משפט וצדק, תהיה לאור עולם ולאש לטהר ולהבת י-ה"

ועל פי דרכו מיישב לשון הכתוב בחומש דברים (ד, לד) דכתיב "או הַנְּסָה אֱלֹהִים לְבוֹא לְקַחַת לְוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גוֹי בְּמִסְתַּי בְּאֹתוֹת וּבְמוֹפְתָיִם וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבְזִרְעוֹ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כָּלֵל אֲשֶׁר-עָשָׂה לְכֶם ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרָיִם לְעֵינֶיךָ" דהנה לשון הכתוב צריך ביאור, שפתח בלשון רבים "לכם", ומסיים בלשון יחיד "לעניןך".

ולדרכו מתיישב היטב, שבאמת כל הניסים והנפלאות עשה לכולם, שהרי כבר ביארנו שלא יצאו רק שנים משישים ריבוא, אבל ליקח מזה מוסר צדק ואמונה טהורה זה רק ליחידים מהכלל, "לעניןך" [שלשון עינים הוא התבוננות והשגה מהנפלאות שראו], זה היה רק ליחידים, וכך יהיה לעתיד לבוא שיעשה נפלאות עבור שנים משישים ריבוא, ומהם תבער שלהבת אש לכל כלל ישראל. זה עומק דברי הנפלאים שנאמרו ברוח הקודש, וסוד ה' ליראיו. ולעומק המושכל בזה, סיים המשך חכמה וציוה עלינו "ודוק כי זה מושכל".

ושפטים גדולים אשר עשה למצרים בעשר מכות ובקריעת ים סוף, שוה בשביל שיבואו שנים מס' ריבוא אל המטרה האלקית.

ובאמת לא יצאו ממצרים רק שנים משישים ריבוא אלא הרבה מאוד יצאו, וכן לעתיד לבוא בזכות שנים ינצלו ששים ריבוא. וכדי שלא תקשה, והרי בבאיתן לארץ באמת לא נשארו אלא שנים משישים ריבוא, שכל דור המדבר מתו במדבר ונשארו רק יהושע וכלב, והרי רב סימאי מביא ההיקש שכמו שבאו לארץ ישראל שנים משישים ריבוא, ובאמת היה כן, כך יצאו ממצרים שנים משישים ריבוא, ודורש סמיכות הכתובים ולקחתי והבאתי, ועל כורחך הוא כפשוטו, ואין אפשר לפרש שכונתו שיצאו ממצרים בזכות שנים משישים ריבוא.

וליישב זאת מאיר את עינינו המשך חכמה, ומבאר, דאין כונת רב סימאי ורבא על בני ישראל, אלא כונתם על דבר אחר לגמרי.

דהנה הקב"ה שידד הטבע והראה זרועו והשגחתו במצרים לעיני כל באי עולם, אף על פי שאינם ראויים לבוא על ידי זה אל המטרה האלוקית, וכל זה עשה כדי ששנים משישים ריבוא יבואו לארץ ישראל, ומקיש ביאתן לארץ כיציאתן ממצרים, שכשם שבביאתן לארץ באו רק שנים משישים ריבוא, כך היו ראויים להדבק בה' כשיצאו מצרים רק שנים משישים ריבוא, ולכן לא באו לארץ ישראל רק שנים משישים ריבוא, שרק השנים היו ראויים למטרה האלוקית, והיה כדאי לה' לעשות שידוד מערכות הטבע כדי ששנים מתוך ששים ריבוא יבואו אל המטרה האלוקית, וזה כונת רב סימאי, שכשם שביאתם לארץ היתה רק שנים משישים ריבוא, כך מלכתחלה היו ראויים רק שנים להגיע למטה האלוקית, והיה כדאי לה' כל זה עבור שנים אלו, זה עומק דברי רב סימאי. ולפי זה לא קשה מידי, דבאמת לא יצאו ממצרים רק אחד משישים ריבוא.

ועל פי זה מסיים רבא, שכמו כן יהיה לעתיד לבוא, שבעבור שנים שראויים לבוא למטרה האלוקית על ידי גילוי השכינה, יגאל ה' את כל ישראל, שנאמר (הושע ב, יז) 'וְנִתְּתִי לָהּ אֶת-כְּרָמֶיהָ מִשֵּׁם וְאֶת-עֵמֶק עַכּוֹר לְפֶתַח תְּקוּהָ וְעִנְתָּהּ שְׂמֵהָ כִימִי נְעוּרֶיהָ וְכִיּוֹם עָלְתָהּ מֵאֶרֶץ-מִצְרָיִם' מקיש הכתוב ימות המשיח ליציאת מצרים, וכשם שביציאת מצרים היו ראויים להגיע למטרה האלוקית רק שנים משישים ריבוא כמבואר בדברי רב סימאי, ובעבור שני ישראלים משישים ריבוא הרג מאות מאות אלפים מצריים, גם לעתיד לבוא בעבור שני ישראלים צדיקים משישים ריבוא, יגאל ה' את כל ישראל, ויהרוג וישמיד מאות מאות אלפים מהגויים בניסים ונפלאות, כשם שעשה ביציאת מצרים אף על פי שלא היו ראויים כל ישראל

משך חכמה

פרשת וארא פסקא ד-ה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיח טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מזכה כל המשפחה כו' יעוין שם, ודו"ק כי זה מושכל.

[ה]

(ו, ז-ח) וְלִקְחֵתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וַיִּדְעֻתְּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם מִבְּיַד מִצְרַיִם: (ח) וְהִבְאֵתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדַי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיְצָקָב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי ה':

"וידעתם" הוא ציוי, שתדעו שהכל ממני יתברך, ובשכר זה תוכו לבוא לארץ. ועוד, שאז תאמינו גם שהבאתי אתכם כו', ואז תוכלו לצאת למדבר בבטחון כצאן אחר הרועה.

והייתי לכם לאלקים. וידעתם כי אני ה' אלקיכם כו' והבאתי אתכם אל הארץ. הענין? על פי דברי הנביא (ירמיה ב, ב) זכרת

וזה סדר הפסוקים לפי פירוש זה, דבראשונה אומר להם, שאפילו שנראה לכם כעת רעה שמכביד עול עליכם, תדעו כי הכל הוא למטרה טובה שאקח אתכם לעם ואהיה לכם לאלוקים [וצריכים אתם להשתעבד ולהצרף בשיעבוד זה לזכות לזה], אבל ציוי אני מצוה אתכם, כדי לזכות לזה, אתם מצוים לדעת בבטח שאני ה' המוציא אתכם, ורק בשכר אמונה זו תבואו לארץ ישראל, ועוד, שכשתתחזק בכם האמונה הזו שאני מוציא אתכם ממצרים וכל הניסים אני עושה, מזה תדעו ותאמינו שאני יביא אתכם לארץ ישראל, ואז תלכו אחרי במדבר בארץ לא זרועה בבטחה. "והבאתי אתכם", הוא המשך לציוי של "וידעתם", כלומר, מזה שתדעו שאני מוציא אתכם, יהיה שכרכם שהבאתי אתכם, וכן שעל ידי זה תדעו באמונה שלמה שאני יביא אתכם לארץ, ולכן לא תחששו להכנס למדבר.

ומביא ראיה מהזוהר הקדוש לפירוש זה, שוידעתם אינו לשון ידיעה בלבד אלא ציוי שתאמינו שהכל ממני יתברך, דו"ל הזוהר (רעיא מהימנא, פרשת וארא, כה, א) "כד נפקו ישראל ממצרים, לא הוו ידעי ליה לקודשא בריך הוא. כיון דאתא משה לגביהו, פקודא קדמאה דא אולף לון, דכתיב וידעתם כי אני יי' אלהיכם המוציא אתכם וגו'. ואלמלא פקודא דא, לא הוו ישראל מהימנין בכל אינון נסין וגבורין דעבד לון במצרים. כיון דידעו פקודא דא, באורח כלל אתעבידו להון נסין וגבורין" ע"כ. הנה מפורש שוידעתם הוא ציוי לדעת.

ולהראות זרועו והשגחתו על בניו בפרט, לכל באי עולם, אף כי אינם ראויים אל הדביקות לאלקות והמטרה התכליתית, רק שנים מס' ריבוא, ומאות אלפים שונאי השם יאבדון, עבור תועלויות פרטים מצויינים מאמינים בהשגחתו, ולזה אמר רבא וכן לימות המשיח. וכן הוא אומר (דברים ד, ד) ככל אשר עשה וכו' לכם ה' אלוהיכם במצרים לעיניך. כי הנפלאות עשה לכולם, ולהביט וליקח מזה מוסר צדק ואמונה טהורה זה רק ליחידים מהכלל. לכן לא ירפה ידי המאמין בראותו כי אין מי שראוי אל המטרה האלקית רק יחיד סגולה, כי משיב אש בהריחו ברוח סוער יאיר כל העולם, כן ההשגחה האלקית, בהדבקה ביחיד סגולה אשר יריחו רוח משפט וצדק, תהיה לאור עולם ולאש לווהט שלהבת י-ה. ולכן נסמך אל מה שהביאו קודם, אחד ממשפחה

² [ה] תוכן דבריו, דהנה הפירוש הפשוט בכתובים הוא, שה' אומר להם, שלמרות הקושי והסבל שיש לכם במצרים, אני מבטיח לכם שאקח אתכם לעם ואהיה להם לאלוקים, והבאתי אתכם לארץ ישראל, ואז תדעו שאני ה' שהוצאתי אתכם ממצרים. אלא שלפי זה, המילים "וידעתם כו'" היו צריכים לבוא בסוף פסוק ח', לאחר שמסיים ומבטיח שיבואו לארץ ישראל, ומדוע באמצע הנחמה אומר שתדעו כי אני ה' כו'. ועוד, מהו לשון וידעתם, שמשמעו לשון הוה וציוי, היה לומר "ותדעו" לשון עתיד.

ומחדש המשך חכמה ביאור חדש בכתובים. ומקדים את דברי הנביא ירמיהו (ב, ב) "הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלַם לְאָמֹר כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד וְעוֹרֶיךָ אֶהְבֵּת כְּלֹלְתֶיךָ לְכַתֵּךְ אֶתְרִי בְּמִדְבָר בְּאָרֶץ לֹא זְרוּעָה:" הנה מבואר נביא שיציאת בני ישראל למדבר מוכיחה אהבה לה' ומסירות נפש לה', כי זה באמת ענין נורא, אשר עם גדול כמוהו הלכו בבטחונם במדבר ציה, ולא שאלו באיזה דרך תוליכנו". מזה מוכח שכשיצאו ישראל למצרים אל המדבר, היו בעלי אמונה ובטחון גדול מאוד בה', כי לולי זה לא היו יכולים לצאת למדבר הזה. לפיכך היה הכרח שמשם יטע בבני ישראל אמונה זו בה', ושיבטחו בו, וילכו אחרי כצאן אחר הרועה, ולא ינסוהו, ויאמינו שבאמת יביאם אל ארץ ישראל, ולא יחששו להכנס למדבר.

ועל פי זה מחדש המשך חכמה, שהכתוב "וידעתם כו'" אינו ידיעה שתדעו שאני הוצאתי אתכם - לאחר שתראו הניסים שאני יוציא אתכם ויביאם לארץ ישראל, אלא הוא ציוי עכשיו, ותנאי לצאת ממצרים ולבוא לארץ ישראל, שבשכר אמונה זו יבואו לארץ ישראל, ועוד, שעל ידי אמונה זו לא יחששו להכנס למדבר, כי לא יתכן להכנס למדבר ללא אמונה זו.

משך חכמה

פרשת וארא פסקא ד-ה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תיח טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

עוצם הטובה ותכלית הדרור, ולקחתי אתכם לי לעם כו'. וידעתם, פירש בלשון ציווי, שתדעו בטח כי אני ה' כו' המוציא אתכם, ומזה תדעו כי והבאתי אתכם אל הארץ כו' ונתתי לכם מורשה. ולכו בכל אשר תלכו, ולא תנסו את ה', ותלכו אחריו כצאן אחר רועה. וכן אמר בזוהר הקדוש ברעיא מהימנא (וארא, כה, א) פקודא דא למינדע כו' הרי דריש בלשון ציווי, ודו"ק.

אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר כו'. כי זה באמת ענין נורא, אשר עם גדול כמוהו הלכו בבטחונם במדבר ציה, ולא שאלו באיזה דרך תוליכנו. ולכן אמר, כי באמת בשכר זה שתבטחו בי ותלכו אחרי בתום לב, בשכר זה תבואו אל הארץ [וכנזכר זה הרבה בספרי]. וזה שאמר, כי באמת כעת נראה לכם כי הסיבותי לכם רעה, ולהכביד עולכם לבל ליתן להם תבן, ובכל זאת תראון כי זה